УДК: 338.432 *Сергій Надвиничний*

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ НА РОЗВИТОК АГРАРНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Розглянуто вплив глобальних викликів на економічний розвиток національної аграрної сфери. Оцінено загрози та можливості ефективного функціонування галузі в сучасних умовах, заходи щодо гарантування продовольчої та економічної безпеки, ефективного використання сучасних біотехнологій, раціонального використання і охорони сільськогосподарських угідь.

The article disclosed the impact of global challenges on the economic development of the national agricultural sector. Assessed threats and opportunities effective functioning of the industry in modern conditions, measures to ensure food and economic security, efficient use of modern biotechnology, rational use and protection of agricultural land.

Ключові слова: глобалізація, глобальні виклики, продовольча безпека, біотехнології, сільськогосподарські угіддя.

Keywords: globalization, global challenges, food security, biotechnology, agricultural lands.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. У сучасних умовах формується специфічний механізм світової економіки, де глобалізаційні процеси мають визначальне значення та істотний вплив на розвиток усіх держав світу. Вони спричиняють поглиблення інтеграційних процесів в усіх сферах, включаючи аграрну, призводять до уніфікації законодавства відповідно до норм міжнародного права та тісного співробітництва з міжнародними організаціям у рамках ефективного відстоювання власних економічних інтересів в аграрній сфері, а також сприяють успішному розв'язанню соціально-економічних проблем у сільській місцевості. Під їх впливом формуються глобальні виклики та проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Незважаючи на достатньо детальне висвітлення питань впливу глобальних процесів на аграрну сферу України у роботах низки вітчизняних учених В. Андрійчука, М. Маліка, А. Меркулової, П. Саблука, Л. Худолія, О. Шпичака та інших, проте залишається ще достатньо багато аспектів проблематики, що потребують аналізу й уточнення. Зокрема, досліджуючи вплив глобалізації на вітчизняну аграрну сферу та забезпечення продовольчої безпеки України необхідно сформулювати систему адекватного реагування на глобальні виклики.

Метою статті є дослідження глобальних викликів щодо гарантування продовольчої та економічної безпеки, ефективного використання сільськогосподарських угідь і сучасних біотехнологій, збереження та покращення якості ґрунтів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобалізаційні процеси та пов'язані з ними глобальні виклики істотно впливають на функціонування національної економіки в цілому та аграрної сфери зокрема. Проте такий вплив є неоднозначним в аспекті процесів розвитку та модернізації. Серед найгостріших з них можна виділити наступні: продовольча безпека, охорона навколишнього середовища та збереження природних ресурсів.

Проблема гарантування національної продовольчої безпеки нині є одним із найважливіших пріоритетів стратегії розвитку усіх провідних держав світу, від ефективності вирішення якої залежить не лише соціальна, але і політична та міжнаціональна стабільність у суспільстві [1, с. 96-97]. Оскільки це комплексна проблема, її можливо розв'язати за певних умов, зокрема здійснивши:

- визначення рівня самозабезпечення основними продовольчими товарами і критичного рівня імпорту;
- втілення у життя комплексу заходів щодо підтримки вітчизняного сільськогосподарського виробництва;
- розроблення і використання захисних заходів зовнішньоекономічного характеру;
- створення і підтримання на необхідному рівні страхових перехідних запасів продовольства" [2, с. 55]. Окрім того, важливе місце займає впровадження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку аграрної сфери та її базової галузі – сільського господарства.

Такий підхід, що ґрунтується на соціально-економічній зорієнтованості розвитку держави, дає змогу виділити наступні принципи підвищення рівня продовольчої безпеки:

- ✓ стабільність законодавчої бази, що регулює економічні процеси в аграрній сфері;
- ✓ динамічність розвитку сільськогосподарського виробництва;
- ✓ інноваційність всіх галузей АПК;
- ✓ керованість економічними процесами всіма рівнями влади;
- ✓ рівномірність розвитку регіонів, територій, галузей, комплексів.

Разом із тим є категорії, за якими можна визначити рівень продовольчої безпеки і які, своєю чергою, чинять на неї істотний вплив. Серед них чільне місце посідають наступні: обсяги валового внутрішнього продукту (ВВП), національний дохід, темпи зростання та рентабельність ключових галузей промисловості; рівень інфляції та безробіття, показники чисельності, складу та рівня життя населення, курс національної валюти, ставка рефінансування Національного банку, обсяги зовнішнього та внутрішнього національного боргу, рівень дефіциту бюджету, платіжний баланс країни, рівень регулювання і підтримка державою інвестиційної діяльності тощо. Крім того, на рівень продовольчої безпеки впливають клімат, глобальне потепління, деградація ґрунту, демографічна ситуація, політична нестабільність, бідність, релігійні та культурні традиції, ресурси, перманентне зростання цін на енергоносії і мінеральні добрива.

Проблема забезпечення населення продуктами харчування сьогодні є пріоритетною, проте провокує виникнення іншої, не менш важливої проблеми – спричинення шкоди навколишньому середовищу та природним ресурсам через сучасне інтенсивне ведення сільського господарства. Так, наприклад, це може призвести до негативних глобальних наслідків, таких як зникнення лісів, зменшення посівних площ унаслідок деградації та ерозії ґрунтів, засолення та опустелення тощо. Крім того, це становище може погіршитися під впливом глобального потепління та зміни клімату в планетарних масштабах.

За оцінкою Міжнародного інформаційно-довідкового центру з ґрунтових ресурсів (ISRIC, Нідерланди), 15 % світового земельного фонду зазнає деградації під впливом людської діяльності (з них 55,7 % – зазнали водної ерозії, 28 % – дефляції, 12, 1 % – хімічної деградації та 4,2 % – фізичного впливу). Саме ерозія ґрунтів зменшує продуктивність сільського господарства, зменшує їх родючість та погіршує структуру. Щороку в світі внаслідок ерозії з сільського господарського обігу виводиться 6–7 млн. га, а через заболочування, засолення – ще 1,5 млн. га. Усього, за розрахунками, людством уже втрачено 2 млрд. га колись продуктивних земель.

В Україні досить високий рівень розораності угідь, відтак обмежені резерви розширення сільськогосподарських угідь, урожайність основних культур в Україні ледь досягає 60 % рівня в Європейському Союзі і нижча середньосвітових показників. Потребують уваги заходи щодо охорони земель, зокрема будівництво протиерозійних гідротехнічних споруд, залуження сильно деградованої і забрудненої шкідливими речовинами ріллі, насадження полезахисних лісових смуг тощо [3, с. 267].

Негативний вплив на навколишнє середовище, на нашу думку, полягає у грубому порушенні наявної системи сівозмін, виснаженні ґрунтового покриву через екстенсивне збільшення посівних площ під вирощування високорентабельних експортоорієнтованих сільськогосподарських культур (зокрема, соняшнику, ріпаку тощо). Тому важливого значення набуває формування системи контролю над захистом прав власності та забезпеченням ефективності використання аграрних ресурсів.

Проблема забезпечення продовольством населення світу сьогодні не зменшується ще й через те, що знизилися темпи зростання світового виробництва продовольства, а темпи зростання населення світу зросли. За підрахунками Всесвітньої продовольчої організації при ООН (ФАО), щоб бути на рівні темпів зростання населення, кожен рік слід збільшувати виробництво зерна на 28 млн. тонн порівняно з попереднім роком, хоча в останні роки цей показник утримується на рівні 15 млн. т. [4]. Як наслідок – зростання потреби у продовольстві та його низька якість.

Враховуючи сучасні тенденції до скорочення площі світових орних земель, виникає ще нагальна необхідність підвищення врожайності сільськогосподарських культур, стійких до несприятливих умов. Тому одним із шляхів розв'язання проблеми продовольчої безпеки та забезпечення населення продовольством є впровадження новітніх технологій, зокрема,

розвиток біотехнологій.

Сьогодні продукти харчування походять щонайменше з трьох великих агропромислових систем: сучасна, яка використовує добрива, пестициди і забезпечує найбільшу кількість харчів; екологічна система, яка не використовує генетично модифіковані організми, пестициди та синтезовані хімічні добрива, а також та агропромислова система, що базується на ГМО [5, с. 5].

Виділяють два підходи щодо регулювання відносин у сфері безпеки використання ГМО – вертикальний і горизонтальний. Першого притримуються США, Канада та Філіппіни, за якого регулятивні норми та відповідні санкції у випадку їх порушення застосовуються лише до тих з нових видів товарів, шкідливість яких доведена. Другого підходу дотримуються країни ЄС; за нього генетично модифіковану продукцію вважають принципово новим товаром і її перебування в обігу суворо контролюють [6, с. 205-207].

Використання ГМ-рослин дає змогу збільшити врожайність, знизити ціну на продукти харчування та активізує селекцію. Разом з тим, використання біотехнології дозволить зменшити негативний вплив пестицидів на навколишнє середовище та запобігти ерозії ґрунтів.

За станом на 2011 рік 16,7 млн. фермерів у 29 країнах вирощували біотехнологічні культури на площі 160 млн. га, що на 8%, або на 12 млн. га більше ніж у 2010 році [7].

Проте, біотехнологічна революція породжує цілу низку проблем, зокрема, впливає на стан навколишнього середовища та здоров'я людей. Немає однозначної відповіді щодо безпечності продукції генної інженерії, непередбачуваний вплив генетично модифікованих організмів на навколишнє середовище, людину та тварин. Тварини, яким дають гормон росту, хворіють гастритами та виразкою шлунка, дерматитом і артритом та іншими захворюваннями, які є небезпечними для здоров'я людини.

Враховуючи сприятливі природні умови, Україна має великий потенціал для виробництва та експорту біотехнологічних кормів і біопаливних культур. Це може істотно зменшити енергозалежність та сприятиме розв'язанню світової проблеми обмежених ресурсів.

Найбільшим світовим імпортером продовольчих продуктів є Європейський Союз, який майже 70 % імпортує з країн, що розвиваються [8]. Бразилія є найбільшим експортером сільськогосподарських товарів до ЄС з часткою імпорту 14 % (2010) [9]. Це є наслідком інтенсивного запровадження біотехнології, що в свою чергу зумовлено зростанням доходів фермерських господарств і заощадженням матеріальних ресурсів на виробництво відповідних рослин [10].

Не всі країни однаково ставляться до біотехнологій та ГМО, так, наприклад, крім країн ЄС та Бразилії, низка країн використовує трансгенні культури на достатньо великих площах (таблиця 1).

У Європі не забороняють використання сортів трансгенних рослин, але дуже прискіпливо ставляться до їх вирощування, проте із визначеними правилами допуску на ринок. Офіційно дозволено для використання більш ніж 30 генномодифікованих продуктів рослинного походження: кукурудзу, сою, цикорій, гвоздику тощо. Безпечність харчових продуктів відстежує Європейська агенція (EFSA), проте, врешті-решт, питання вирощування ГМ культур кожна країна в ЄС вирішує сама. Генетично модифіковані сорти рослин випробовують в Болгарії, Чехії, Угорщині, Польщі, Румунії, Словаччині та Туреччині. В Україні вже кілька років випробовують трансгенні сорти цукрових буряків, ріпаку, картоплі та кукурудзи. Подібні дослідження проводяться в Росії, Молдові та Литві, а Росія вже дозволила продаж нових сортів картоплі та кукурудзи [12].

У Канаді сорти генномодифікованих рослин визнають сортами з новими характеристиками, ввважаючи, що генна інженерія забезпечує якісь нові генетичні ознаки, але їх також можна вносити і шляхом традиційної селекції. У країні продукція, що надходить на ринок, проходить однакову систему контролю як для традиційних сортів, так і генномодифікованих, окрім того, Міністерство охорони здоров'я також контролює з точки зору їх впливу на здоров'я населення.

У США використання ГМО схвалюється і широко застосовується, проте відсутня централізована дозвільна система, а регуляторна система розділена між окремими відомствами. Дозвіл на вирощування дає Міністерство сільського господарства і впродовж 5–10 років така культура перебуває під контролем, і якщо за цей час питань не виникає, культура

себе добре зарекомендувала, вони знімають обмеження і не контролюють цей процес. Агентство із захисту навколишнього середовища контролює продукти сільського господарства, зокрема, стійкі до пестицидів, вплив на живі організмі тощо. Структура (FDA) при Міністерстві охорони здоров'я оцінює вплив на здоров'я людини [11].

Таблиця 1

Світові масштаби вирощування трансгенних культур у 2013 році [11]

Країна	Площа, млн., га	Культури
США	70,2	Кукурудза, соя, бавовник, ріпак, цукрові буряки, папайя, кабачки, люцерна
Бразилія	40,3	Кукурудза, соя, бавовник
Аргентина	24,4	Кукурудза, соя, бавовник
Індія	11,0	Бавовник
Канада	10,8	Ріпак, кукурудза, соя, цукрові буряки
Китай	4,2	Бавовник, папайя, томати, солодкий перець
Парагвай	3,6	Кукурудза, соя, бавовник
Південна Африка	2,9	Кукурудза, соя, бавовник
Пакистан	2,8	Бавовник
Уругвай	1,5	Соя, кукурудза
Болівія	1,0	Соя
Філіппіни	0,8	Кукурудза
Австралія	0,6	Бавовник, ріпак
Буркіна-Фасо	0,5	Бавовник
Португалія	<0.1	Кукурудза
Чехія	<0.1	Кукурудза
Польща	<0.1	Кукурудза
Словаччина	<0.1	Кукурудза
Румунія	<0.1	Кукурудза
Швеція	<0.1	Картопля
Німеччина	<0.1	Картопля

Сьогодні в Україні не зареєстровано жодної ГМ-культури, тому використання будь-яких ГМО в країні є заборонено, що позбавляє державу можливості розвивати біотехнологічний напрямок і гальмує залучення інвестицій у сільське господарство України. Беручи до уваги світові тенденції використання ГМ-культур Україна може стати провідним постачальником новітніх ГМ-культур у Європі. Відтак, можна спрогнозувати, що їх використання дасть поштовх для підвищення темпів модернізації аграрного виробництва, дозволить стабілізувати продовольчий ринок.

Головними проблемами використання аграрної біотехнології в Україні є недосконала нормативно-правова база та відсутність державної стратегії щодо формування пріоритетних напрямів розвитку біотехнологічної науки, низький рівень розвитку новітньої біотехнології та недостатнє фінансування інноваційної діяльності, а також незаконне використання в Україні незареєстрованих згідно з установленими процедурами ГМ-культур [13].

Тому, для послідовної реалізації державної політики у сфері аграрної біотехнології є необхідність у розробленні Державної цільової програми розвитку біотехнологій.

Окрім біологічних та екологічних проблем, з'являються економічні проблеми полягають у тому, що використання біотехнологій може призвести до загострення економічних відносин між Євросоюзом, Японією та США, оскільки усі вони спрямовують потужний потік субсидій у розвиток сільського господарства, з'являється протистояння через протекціоністські тарифи та відстоюють свої економічні інтереси. У країнах Євросоюзу сільське господарство дотаційне, і це формує систему обмежень, спрямованих на захист внутрішнього ринку. У США аграрна політика сприяє стимулювання експорту. Дотації сільськогосподарським виробникам у економічно розвинутих країнах становлять біля 300 млрд. дол. в рік.

Відзначимо, що використання біотехнологій через певний час призведе до витіснення сільськогосподарського виробництва з країн що розвиваються через дороговизну та необхідність використання висококваліфікованого обслуговуючого персоналу, високоякісного та збалансованого раціону для тварин та частих ін'єкцій, а використання дорогих гербіцидів економічно доцільно використовувати лише в капіталоємному та працеощадному виробництві і недоцільне там, де використовується дешева ручна праця. Цей процес спровокує торгові позиції таких країн, зростання як загальної так і фінансової залежності від багатих країн.

Тому, враховуючи такі глобальні виклики, необхідно сформулювати основні підходи до гарантування продовольчої безпеки та інших викликів, взявши на озброєння сучасні тенденції у світовому сільському господарстві, та враховуючи його принципові чинники та особливості, зокрема:

– велике вітчизняне відставання від економічно розвинутих країн у цій сфері;

– недостатній рівень використання ресурсозберігаючих та енергоощадних технологій та необхідність докорінного технічного переоснащення аграрного виробництва;

– визначальна соціальна функція аграрної сфери, яка визначає зайнятість сільського населення та функціонування соціальної інфраструктури на селі;

– недостатній рівень вітчизняної державної підтримки порівняно з економічно розвинутими країнами;

– слабкий рівень розвитку ринкової та виробничої інфраструктури . що впливає на кінцеву економічну ефективність аграрного виробництва та рівень життя сільського населення;

Ще одним помітним наслідком світової кризи у глобальному економічному середовищі є прояви економічної депресії та макроекономічної нестабільності, зокрема, наявний високий рівень державної заборгованості розвинутих країн світу. Цю проблему можна вирішити шляхом структурних реформ та адаптивної грошово-кредитної політики, що вимагає більше часу. Окрім того, виділимо зростання попиту на імпорт з боку країн, що розвиваються та зміщенням у ці країни торговельних потоків, що стримує світову економіку та торгівлю від глибшого спаду.

На тлі нестабільної ситуації у світовій економіці та кризи вітчизняного виробництва ситуація може мати позитивний бік за сприятливих умов. Зокрема, це стосується зростання пропозиції зернових культур вітчизняними сільгоспвиробниками на світових ринках завдяки прогнозованому збільшенню врожаю в Україні на фоні стійкого зростання світового попиту на продовольство та мінеральні добрива через збільшення світового виробництва сільськогосподарської продукції та підвищення його технологічного рівня. Така ситуація позитивно вплине на зростання вітчизняного експорту аграрної продукції.

Розвиток аграрної сфери може істотно вплинути на економічну динаміку в України, а світові тенденції щодо наростання дефіциту продовольства та зростання цін стають викликом для українського виробника сільськогосподарської продукції. Така ситуація буде стимулювати залучення зовнішніх інвестицій у цей сектор економіки, що у свою чергу стане поштовхом для активізації сільгоспвиробництва та експорту сільгосппродукції та покращення матеріально-технічної бази, фундаментом для реалізації аграрного потенціалу України.

Продовжуючи реформування аграрної сфери, необхідно сформувати прозорий ринок землі сільськогосподарського призначення та оптимізувати існуючі форми організації сільськогосподарського виробництва з погляду доцільності, а також економічної, соціальної та екологічної ефективності.

За таких трансформаційних процесів в аграрній сфері України важливе значення має відіграти державна політика, яку слід спрямувати на адекватне реагування на глобальні виклики. Головним її вектором має стати співпраця великого аграрного бізнесу та дрібних сільських виробників на основі аграрних кластерів, а також розв'язання проблем використання, охорони і відтворення сільськогосподарських земель.

Слід зауважити, що Україна повністю не використовує свій експортний потенціал сільськогосподарської продукції. З метою забезпечення внутрішніх потреб у продуктах харчування та збільшенні обсягів експорту слід акцентувати увагу на залученні іноземних інвестицій у розвиток логістичної інфраструктури зернового сектору та інші галузі аграрної сфери України, підтримки дрібних і середніх товаровиробників. Важливе місце у державній полі-

тиці щодо розвитку аграрної сфери має зайняти приведення українського законодавства щодо якості продукції у відповідність з європейськими стандартами, проведення сертифікації підприємств аграрної галузі, дотримання і застосування стандартів якості та безпеки продукції відповідно до міжнародних вимог.

Нині іноземні інвестори зацікавлені в інвестуванні аграрної сфери, зокрема, за останні три роки американська інвестиційна компанія SigmaBleyzer через AgroGeneration інвестувала понад $ 100 млн. на розбудову великого агропромислового об'єкту в Україні, окрім того, ЄБРР щороку інвестує в цей сектор національної економіки майже € 200 млн. Інвесторів зацікавила потенційна продуктивність землі та аграрної інфраструктури. Аналітики Світового банку, Продовольчої та сільськогосподарської організації (ФАО) і низки фондів, за правильного підходу до інвестиційної політики протягом наступних 5–7 років Україна вироблятиме 120 млн. т зернових і 7 млн. т м'яса [14**].**

Відзначимо позитивні тенденції у зростанні обсягів інвестицій в період 2005-2012 рр., коли їх індекси в економіці становили в середньому 115%, а в сільському господарстві – 192%. У структурі інвестицій в економіку частка сільського господарства зросла з 5,3% у 2005 до 6,1% в 2012 р. А в 2012 р. обсяги прямих іноземних інвестицій у сільгоспвиробництво зросли на 6,4% порівняно з попереднім роком. Наслідком зростання інвестиційної привабливості вітчизняного АПК є позитивна динаміка розвитку аграрної сфери України, де приріст виробництва валової продукції галузі лише за 2010–12 рр. становив 12,8%, постійне позитивне сальдо зовнішньої торгівлі продукцією АПК, нарощування обсягів експорту сільгосппродукції та продовольства, розширення географії зовнішніх ринків збуту [15**].**

Тому для адекватного реагування на глобальні виклики необхідно вирішити такі завдання:

– переоснастити та модернізувати аграрну сферу, переорієнтуватися на інноваційно-інвестиційну модель розвитку;

– сформувати якісний і висококваліфікований кадровий склад галузі, спроможний ефективно працювати в рамках інноваційно-інвестиційної моделі розвитку;

– оптимізувати агрохімічне втручання та збільшити обсяги внесення органічних та зелених добрив;

– створити сучасну соціальну інфраструктуру у межах сільських територій.

Висновки. Отже, усе це дасть змогу адекватно реагувати на сучасні глобальні виклики, пришвидшити економічний розвиток, гарантувати економічну та продовольчу безпеку держави, зайняти провідне місце на світовому сільськогосподарському ринку, стати наукоємним та високотехнологічним сектором національної економіки. Поява біотехнологій як наслідку інноваційного розвитку аграрної сфери дасть змогу вирішити питання забезпечення продовольством як населення світу в цілому так і України зокрема. Головним пріоритетом у сфері раціонального та ефективного землекористування має бути обов'язкове дотримання сівозмін, консервація деградованих малопродуктивних земель і формування сприятливих агроландшафтів.

Література

1. Саблук П. Т., Месель-Веселяк В. Я. Стратегічні напрями розвитку агропромислового комплексу України. – Київ, 2003. – С. 95-103.

2. Варченко О. До питання поєднання державного і ринкового регулювання продовольчої безпеки // Економіка України, 2004. – №7. – С. 53-59.

3. Попова О. Л. Сталий розвиток агросферы Украины: политика и механизмы / О. Л. Попова; НАН Украини, Ин-т екон. та прогнозув. – К., 2009. – 352 с.

4. FAO. 2011. The state of the world's land and water resources for food and agriculture (SOLAW) – Managing systems at risk. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome and Earthscan, London.

5. Клименко Л. В. Зовнішньоторгівельний баланс продукції сільського господарства і продовольства України: проблеми та перспективи //Агросвіт, 2013.– № 5. – С. 3 – 9.

6. Єранкін О. О. Маркетинг в АПК України в умовах глобалізації: монографія // О. О. Єранкін. – К.: КНЕУ, 2009. – 419 с.

7. James, Clive. 2011. Global Status of Commercialized Biotech/GM Crops: 2011. ISAAA

Brief No. 43. ISAAA: Ithaca, NY
8. European Commission. 2010. The EU's Common Agricultural Policy (CAP): On the move in a changing world
9. European Commission. Directorate-General for Agriculture and Rural Development. Monitoring Agri-trade Policy: № 01-11, May 2011.
10. Graham Brookes and Peter Barfoot. “GM crops: global socio-economic and environmental impacts 1996-2009”, April 2011.
11. http://www.agro-business.com.ua/component/content/article/47--a-/2203-2014-05-13-11-51-23.html
12. Källander I, Rundgren G. Building Sustainable Organic Sectors [Електронний ресурс]//IFOAM, 2008. – Режим доступу: www.ifoam.org.
13. USDA-FAS, Office of Global Analysis. Ukraine: 2010/11 Crop Production Forecasts and Trip Report, May 2010.
14. Чіпко Т. Перспективи розвитку АПК України на фоні світової продовольчої кризи / Т. Чіпко // Географія та туризм: Науковий збірник. Випуск 26 / Ред. кол.: Я.Б. Олійник (відп. ред.) та ін. – К.: Альтерпрес, 2013.
15. Микола Присяжнюк: Інвестиції в аграрну галузь України – гарантія продовольчої безпеки у світі [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ukraine-partners.org/?p=1876

УДК 378.1

Люба Зацна

МАРКЕТИНГОВА СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто динаміку інноваційної діяльності промисловими підприємствами в Україні протягом останніх років. Розкрито сутність та необхідність інноваційної діяльності, поняття та своєчасність маркетингової підтримки інноваційної діяльності підприємств. Проаналізовано основну специфіку маркетингових та організаційних інновацій, витратну складову інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, інноваційну активність підприємств по окремих регіонах.

The paper considers the dynamics of innovative activity of industrial enterprises in Ukraine in recent years. The essence and the need for innovation, concepts and timely marketing support innovative activity. Analysis of the specificity of marketing and organizational innovation, innovation expenditure component of domestic enterprises, innovative activity of enterprises in some regions.

Ключові слова: інновації, інноваційний продукт, нововведення, інноваційна діяльність, інноваційна активність, організаційні інновації, маркетингові інновації, нові технології.

Keywords: innovation,product innovation, innovation, innovation,innovationactivities, organizational innovation, marketing innovation,new technologies.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв’язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сьогодні маркетинг інновацій є одним з важливих напрямів діяльності як вітчизняних так і зарубіжних підприємств. Процеси глобалізації економіки, підвищення міри відкритості національних ринків, посилення конкуренції на всіх рівнях і в усіх проявах потребують адекватної реакції підприємств, використання у своїй діяльності інноваційних підходів та моделей. Застосування таких підходів та моделей можливе лише за умови маркетингової орієнтації підприємств і здійсненні інноваційної діяльності. Продукція масового виробництва уже не задовольняє споживача. Він хоче отримувати певний персоніфікований інноваційний товар, що становить визначену цінність. Тому в сучасних умовах реальними рушіями соціально-економічного прогресу і найбільшою цінністю стає розуміння поведінки споживачів, можливості застосування комплексу адекватних маркетингових дій за ефективного використання виробництва, інвестицій, людського капіталу та інновацій. Сучасна економіка характерна високим рівнем конкуренції, швидкою динамікою розвитку та зменшенням життєвого циклу представлених на ринку товарів. Розробити і просунути на